

ZAMONAVIY TEXNIK DUNYOQARASH VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI

Normirzayev Yunus

Turon universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy texnik dunyoqarash tushunchasi, uning shakllanish omillari va zamonaviy jamiyatdagi o'rni yoritiladi. Maqolada zamonaviy texnik tafakkurning ahamiyati, ta'lim va ishlab chiqarish tizimidagi roli tahlil qilinadi, natijalar asosida takliflar bildiriladi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy texnik dunyoqarash, innovatsiya, texnologiya, ijtimoiy taraqqiyot, texnik tafakkur, raqamli transformatsiya, ta'lim, ishlab chiqarish.

Аннотация

В данной статье раскрывается понятие современного технического мировоззрения, факторы его формирования и роль в современном обществе. Анализируется значение современного технического мышления, его роль в системе образования и производства, а также выдвигаются предложения на основе полученных результатов.

Ключевые слова: современное техническое мировоззрение, инновации, технологии, социальный прогресс, техническое мышление, цифровая трансформация, образование, производство.

Abstract

This article explores the concept of modern technical worldview, the factors influencing its formation, and its role in contemporary society. The significance of modern technical thinking and its role within the education and production systems are analyzed, and recommendations are proposed based on the findings.

Keywords: modern technical worldview, innovation, technology, social progress, technical thinking, digital transformation, education, production.

Kirish

XXI asr texnologik omillarning ta'sirida shakllanib borayotgan davrdir. Texnika va texnologiyaning rivojlanishi inson tafakkuri va jamiyatning barcha sohalariga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Aynan shunday sharoitda shakllanayotgan zamonaviy texnik dunyoqarash — bu insonning texnologiyaga bo'lgan munosabati, bilim va malakalarning qadriyatlar tizimida tutgan o'rni hamda ushbu qarashlarning jamiyat taraqqiyotiga ta'sirini aks ettiradi. “Texnik dunyoqarash” atamasi ostida biz texnologik yutuqlar, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish kabi hodisalarni idrok etish va ularni inson hayotiga tatbiq etish ko'nikmalarini tushunamiz. Mazkur maqolada ushbu zamonaviy texnik dunyoqarashning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Ilmiy manbalar zamonaviy texnik tafakkurning shakllanishini bir necha bosqichlarga ajratadi. Ular orasida XIX asrda boshlangan sanoat inqilobi, XX asrdagi kompyuterlashtirish jarayoni va XXI asrdagi raqamli inqilob asosiy pog'onalar sifatida ko'rsatiladi. Masalan, A. Tofflarning “Uchinchi to'lqin” (“The Third Wave”) asarida texnologik o'zgarishlarning jamiyat strukturasiga ta'siri ko'rsatib berilgan[1]. Yuqori texnologiyalarga asoslangan jamiyatda tafakkur, kasb-hunar va madaniyat ham texnik bilimlarga asoslangan shaklga ega bo'ladi. Yana bir muhim manba – M. Castellsning “Axborot davri” (“The Information Age: Economy, Society and Culture”) asari zamonaviy jamiyatda axborot texnologiyalarining ijtimoiy muhitga ta'sirini tahlil qiladi [2].

Metodlar bo'limi

Maqolani yozishda quyidagi metodlardan foydalanildi: Tahlil va sintez – zamonaviy texnik dunyoqarashning ilmiy asoslari o'rganilib, umumlashtirildi. Taqdim etish – turli manbalardan olingan nazariy qarashlar solishtirildi va ijtimoiy kontekstda

izohlandi. Empirik kuzatuv – ta’lim, ishlab chiqarish, ijtimoiy aloqalardagi texnik tafakkur namunalariga asoslangan holda real misollar keltirildi[3].

Natijalar bo‘limi

Zamonaviy texnik dunyoqarash insoniyatning dunyoni idrok etish, bilim olish, ishlab chiqarish va ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirish uslubini tubdan o‘zgartirgan paradigmadir. Fan va texnologiyadagi keskin yangiliklar, sun’iy intellekt, robototexnika, biotexnologiya kabi sohalarning rivojlanishi texnik tafakkurni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bu dunyoqarash ilmiy-texnologik taraqqiyotga asoslanib, jamiyatning turli sohalari – iqtisodiyot, ta’lim, sog‘liqni saqlash, ekologiya va ijtimoiy hayotda muhim o‘zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Quyida zamonaviy texnik dunyoqarashning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni haqida batafsil yoritiladi.

Zamonaviy texnik dunyoqarash – bu insonning tabiat, jamiyat va o‘zini o‘zi idrok etishda ilmiy yondashuv, texnologik innovatsiyalar va raqamli vositalarga tayanadigan dunyoqarashdir. U quyidagi asosiy xususiyatlarga ega:

- Ilmiy asos: Ilmiy tadqiqotlar va tajribalar orqali dunyoni tushunish va muammolarni hal qilish.
- Texnologik innovatsiyalar: Sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar (big data), blokcheyn, robototexnika va boshqa texnologiyalarni hayotning turli jabhalariga integratsiya qilish.
- Raqamli transformatsiya: Internet, ijtimoiy tarmoqlar va bulutli texnologiyalar orqali axborot almashinuvi va global aloqalarni rivojlantirish.
- Avtomatlashtirish va samaradorlik: Ish jarayonlarini optimallashtirish va inson mehnatini osonlashtirish. Bu dunyoqarash insonni faqat iste’molchi sifatida emas, balki ijodkor va innovatsion yechimlar ishlab chiqaruvchi sifatida ko‘radi[4].

Zamonaviy texnik dunyoqarash jamiyatning turli sohalari rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Quyida uning asosiy sohalardagi ta’siri ko‘rib chiqiladi:

Iqtisodiy rivojlanish

Texnologik yutuqlar iqtisodiyotni modernizatsiya qilishda muhim rol o‘ynaydi:

- Ishlab chiqarish samaradorligi: Avtomatlashtirish va robototexnika sanoatda xarajatlarni kamaytiradi va mahsuldorlikni oshiradi. Masalan, Germaniyada

“Industry 4.0” tashabbusi orqali aqlli zavodlar ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirdi.

-Yangi iqtisodiy modellar: Raqamli platformalar va elektron tijorat (Amazon, Alibaba) orqali yangi biznes modellar paydo bo‘ldi.

-Innovatsion ekotizimlar: Startap (*Startap – bu biznesning istalgan turi, undagi farq bozorga avval foydalanilmagan uslubda (o‘z-o‘zidan qonun bilan taqiqlanmagan) tovarlar yoki xizmatlar taqdim etishda ifodalanadi*)lar va texnologik inkubatorlar yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratmoqda. Silikon vodiysi kabi markazlar global iqtisodiyotda yetakchi rol o‘ynamoqda.

-Ish o‘rinlari: Texnologiyalar yangi kasblarni (masalan, ma’lumotlar tahlilchisi, AI muhandisi) yaratdi, lekin ayni paytda an’anaviy kasblarni yo‘qotish xavfini ham keltirib chiqardi, bu esa mehnat bozorida moslashuvchanlikni talab qiladi. Ta’lim tizimining texnik yo‘nalishda kuchayishi, STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) fanlariga e’tiborning oshishi texnik dunyoqarashning shakllanishiga xizmat qilmoqda.

-Onlayn ta’lim: Coursera, Khan Academy va edX kabi platformalar millionlab odamlarga bepul yoki arzon narxlarda sifatli ta’limga kirish imkonini berdi.

-Virtual va kengaytirilgan reallik: Ushbu texnologiyalar ta’lim jarayonini interaktiv va immersiv qilmoqda, masalan, tibbiyot talabalari virtual operatsiyalar orqali tajriba orttirishi mumkin.

-Bilim almashinuvi: Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali bilim global miqyosda tarqalmoqda. Masalan, ochiq kodli dasturiy ta’minotlar (open-source software) va ilmiy maqolalar ochiq resurslari bilimni hamma uchun ochiq qildi.

-Muammo: Axborotning haddan tashqari ko‘pligi va soxta ma’lumotlar (fake news) tarqalishi tahliliy fikrlash va axborotni filtrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishni talab qiladi.

Sog‘liqni saqlash

Texnologik innovatsiyalar sog‘liqni saqlash sohasida ham inqilobiy o‘zgarishlar olib keldi:

-Telemeditsina: Masofaviy konsultatsiyalar, ayniqsa pandemiya davrida, tibbiy xizmatlarni kengaytirdi.

-Gen injeneriyasi: CRISPR (clustered regularly interspaced short palindromic repeats) kabi texnologiyalar irsiy kasalliklarni davolash imkonini bermoqda.

-Tibbiy asboblari: Aqlli soatlar va sensorlar (masalan, Apple Watch) real vaqtda sog'liq holatini kuzatishga yordam beradi.

-Muammo: Tibbiy ma'lumotlar maxfiyligi va texnologiyalarga haddan tashqari qaramlik muammolari dolzarb bo'lib qolmoqda.

Ijtimoiy o'zgarishlar

Texnik dunyoqarash ijtimoiy tuzilmalarni o'zgartirmoqda:

-Global aloqa: Ijtimoiy tarmoqlar (X, Instagram, Whatsapp va Telegram) odamlarni birlashtirdi, lekin ular axborot manipulyatsiyasi va ijtimoiy qutblanish manbai sifatida ham xizmat qilmoqda [5].

-Madaniy almashinuv: Raqamli platformalar orqali turli xil madaniyatlar o'zaro yaqinlashmoqda, bu global miqyosda tushunmovchiliklarni kamaytirishi mumkin.

-Muammo: Raqamli tengsizlik (digital divide) – internet va texnologiyalarga kirish imkoni bo'lmagan hududlar yoki ijtimoiy guruhlar rivojlanishdan ortda qolmoqda.

Ekologik barqarorlik

Texnik dunyoqarash ekologik muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi:

-Yashil texnologiyalar: Quyosh va shamol energiyasi, elektr transport vositalari (Tesla kabi) uglerod ishlab chiqarishni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

-Aqlli shaharlar: IoT (bu Internet jihozlari deb ataladigan maxsus qurilmalar tarmog'i bo'lib, internet yoki boshqa tarmoqlarda real ma'lumotlarni to'plash va almashish uchun ishlatiladi.) va katta ma'lumotlar shahar infratuzilmasini optimallashtirish, transport va resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi.

-Muammo: Elektron chiqindilar, batareyalarni qayta ishlash va resurslarning haddan tashqari ishlatilishi ekologik muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Muammolar va xavf-xatarlar

Zamonaviy texnik dunyoqarashning afzalliklari bilan birga, u bir qator muammolarni ham keltirib chiqaradi:

-Raqamli tengsizlik: Texnologiyalarga kirish imkoni bo'lmagan mamlakatlar yoki ijtimoiy guruhlar rivojlanishdan ortda qolmoqda[6].

-Psixologik ta'sir: Ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik, axborot ortiqchaligi va ruhiy salomatlik muammolari.

-Ekologik xavf: Texnologik ishlab chiqarishning atrof-muhitga ta'siri, masalan, nodir minerallarni qazib olish va elektron chiqindilar.

Zamonaviy texnik dunyoqarash jamiyat taraqqiyotida muhim katalizator sifatida xizmat qilmoqda. U iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, ta'limga kirishni kengaytiradi, sog'liqni saqlashni yaxshilaydi va ekologik muammolarni hal qilishga yordam beradi[7]. Biroq, uning salbiy oqibatlari – axloqiy muammolar, raqamli tengsizlik va ekologik xavf-xatarlar – e'tiborni talab qiladi. Jamiyat bu dunyoqarashning afzalliklaridan to'liq foydalanish uchun texnologiyalarni mas'uliyat bilan boshqarishi, axloqiy me'yorlarni ishlab chiqishi va global hamkorlikni mustahkamlashi zarur. Shu yo'l bilan zamonaviy texnik dunyoqarash insoniyatning barqaror va adolatli kelajagini ta'minlay oladi.

Munozara bo'limi

Zamonaviy texnik dunyoqarashning jamiyatga ta'siri ijobiy bo'lishi bilan birga, ayrim salbiy jihatlarni ham keltirib chiqaradi. Texnologiyalar bilan haddan tashqari shug'ullanish insoniyatni tabiiylikdan uzoqlashtiradi, sun'iy muhitga bog'liq qilib qo'yadi. Shu bilan birga, texnik tafakkur individual ijodkorlik va emotsional tafakkurni siqib chiqarishi mumkin[8]. Biroq bu xavf texnologiyalardan qanday foydalanishga bog'liq. Agar texnik tafakkur insonparvarlik va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslanib rivojlansa, bu jamiyat taraqqiyoti uchun kuchli omil bo'ladi.

Xulosa

Bugungi globallashtirish va texnologik inqilob sharoitida insoniyat dunyoqarashi tubdan o'zgarib bormoqda. Texnika va texnologiyalarning jadal rivojlanishi nafaqat ishlab chiqarish sohasini, balki inson tafakkuri va dunyoni anglash tarzini ham yangidan shakllantirmoqda. Zamonaviy texnik dunyoqarash jamiyat taraqqiyotida asosiy omillardan biriga aylandi. Bu tafakkur shakli texnologiyalarni chuqur tushunish, ularni foydali yo'nalishlarda ishlatish va global muammolarni hal etishda yangicha yondashuvni taqozo etadi. Ta'lim tizimida texnik tafakkurni rivojlantiruvchi fanlar, amaliy mashg'ulotlar va loyihaviy ishlar kengaytirildi. Buning natijasida raqamli texnologiyalar mehnat bozorini tubdan yangilamoqda, yangi kasblar va sohalarni vujudga keltirmoqda. Texnik tafakkurni faqat ishlab

chiqarish yoki foyda olish vositasi emas, balki inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlovchi omil sifatida qarash kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow.
2. Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture (Vol. 1)*. Oxford: Blackwell Publishers.
3. Younis, M.B. & Samier al-Zoubi. (2, feb. 2015) The impact of technology on society : A review – ISQR journal of humanities and social science (ISQR-JHSS) volume 20, issue (pp82-86)
4. Khulaifi, M, (2002) the impact of the internet in the community: A field study, *Alam Al Koteb*, 22(5) and 6, pp. 469-502.
5. Al-Majali, F. (2007) The use of the Internet and its impact on social relations among university students, *An Empirical Study, lighthouse*, 13(7).
6. Lailah, A. (2009) The role of mass media and information technology in the family disruption: monitoring the movement of the reaction from the center to the margin. *Scientific Conference: media and challenges of the times*, Cairo University, Faculty of Information, p. 23.
7. Al Youssef, S. (2006) Modern technologies advantages and disadvantages of a study of the negative effects on the health of the individual, *The Book of the nation-Qatar*, No. 112, twentysixth year, the first edition.
8. Irfan, M., Sher, M., Khan, G. A, & Asif, M. (2006) Role of mass media in the dissemination of agricultural, *International journal of agriculture and biology*, 8 (3), pp.117-119.